

İKTİSADİ MAKALELERİN ALT KONULARA DAĞILIMI HAKKINDA
BAZI GÖZLEMLER: JOURNAL OF ECONOMIC LITERATURE'DAN
YAPILAN SAYIM VE SONUÇLARININ DEĞERLENDİRİLMESİ

Yrd. Doç. Dr. Hasan Işın Dener (*)
Araş. Gör. Hasan Fehmi Atasagun (**)

I. GİRİŞ

1.1. Journal of Economic Literature'ın, erişilebilen belli başlı ekonomi dergilerindeki makalelerin bibliyografik künyelerini bir sınıflandırmaya tabi tutarak sunmak suretiyle iktisat alt dallarındaki durumun bir kesitini vermekte olduğunu, iktisat bilimini uğraş alanı seçmiş bulunanlara uzun uzun anlatmak gerekmez. Dergi, 1969 yılından itibaren, önceki Journal of Economic Abstracts'in kesintisiz bir devamı olarak çıkmaya başlamıştır. Öncekinde olduğu gibi, burada da bir kısım makaleler özleriyle birlikte verilmekte ve ayrıca, (abstraktı yapılmış olsun veya olmasın) taranan dergilerdeki tüm makalelerin künyeleri, üç haneli nümerik bir sınıflandırma düzenine göre tasnifli olarak sıralanmaktadır.

Sözkonusu sınıflandırma sistemi, yapısal açıdan diğer bazı ekonomik bibliyografya sınıflandırmalarına (konuların doğası gereği) bir miktar benzemekle beraber, temelde, dergi için özel olarak hazırlanmıştır. 1966-1968 yılları arasında toplanan bir bilim komisyonu, bu amaçla, iktisat ve ilgili disiplinleri 10 adet tek haneli, 46 adet iki haneli ve 93 adet üç haneli konu altgruplarına bölmüştür (1).

1969'dan itibaren gerçekleştirilen yeni makale sınıflandırmasının ilk başta esas aldığı tasnif şablonu buydu. Ancak, kullanılmaya başlanan bu sistem, zaman içerisinde özellikle üç haneli gruplar düzeyinde oldukça kapsamlı değişikliklere uğramıştır. Bu tür düzeltmelerin belirginleştiği ilk dönem, sistemin "oturma dönemi" sayılabilecek 1969-1971 ve ikinci dönem de, ondan yaklaşık 10 yıl sonraki 1980-1981'dir.

Dergi için makaleleri böyle bir sınıflandırmaya göre gruplara dağıtanlar, (diğer bazı örneklerde olduğu gibi kütüphaneciler değil) tecrübeli iktisatçılardır. Tasnifin kolay ve sağlıklı bir biçimde yapılmasını sağlamak üzere, bu kişilerin elinde yardımcı araç olarak, "sınıflandırma notları" denilen ve salt bu iş için hazırlanmış bir tür kavramsal

(*) Hacettepe Üniversitesi İşletme Bölümü

(**) Hacettepe Üniversitesi Kamu Yönetimi Bölümü

(1) Ayrıntılı bilgi için, bkz. Perlman (1973), s. 898.

dizin de bulunmaktadır.

1.2. Atasagun bir çalışmasında, Journal of Economic Literature'da sınıflandırılan makalelerin tasnif gruplarına ve yıllara göre sayısal bir dökümünü yapmıştır (2). Burada sözü edilen yıllar yayın yılları olduğundan, (Dener'in bir diğer çalışmasında incelemiş bulunduğu) bir makalenin gerçek yayın yılı ve içinde zikredildiği süreli bibliyografyanın yayın yılı arasındaki farkın meydana getireceği hata bileşeninin etkileri, ortadan kalkmaktadır (3).

Atasagun'un çalışmasıyla, 150 000 künyenin yılda ortalama 10 000'in üstünde bir sıklıkta başlangıçtan bugüne yaklaşık 100 - 130 üçüncül gruba dağılımı saptanabilmiştir.

Makalelerin Journal'da kaydediliş tarihi ile yayınlanış tarihi arasında 4 yıla varan gecikmeler mevcuttur. Fakat iki yıldan fazla geciken makale sayısı, ihmal edilebilir derecede azdır. Bu durumda Atasagun, sayımını yaptığı tarihte, 1980 yılında çıkan ve Journal'da zikredilen makaleleri anlaşılan sadece %1 oranında eksik sayarken, 1982'ye ait makaleleri % 60 civarında eksik saymak zorunda kalmıştır. Dolayısıyla buradaki ilk amacımız, belirtilen verileri, (bu çalışmanın yazılış tarihine kadar elde edilmiş Journal of Economic Literature yeni sayılarındaki bilgilerle) en son 1982 yılını da aşağı yukarı tam olarak kapsar bir şekilde genişleterek, kullanılabilir zaman serisini 14 yıla çıkartmak olmuştur.

1.3. Yeri gelmişken, bir hususa işaret etmekte yarar vardır. Sayılmış bulunan künyelerin toplamı, Journal'da sınıflandırılan net makale sayısından fazladır; çünkü bazı makaleler, üç haneli sınıflandırma aşamasında birden fazla konuyla ilgili bulduklarından, birden fazla başlık altında tekrar tekrar yerleştirilmişlerdir. Buradaki esas amacımız (aşağıda görüleceği üzere) künye sayılarından iktisat bilimi konularına ilişkin göreceli önemlerini belirlemek olduğuna göre, bir makalenin ikincil ve hatta üçüncül referanslarını vermek bakımından Journal'da gösterilen bu özenin, gerçekte, verilerimizin kalitesini yükselteceği açıktır. Aksi halde, herbir makaleyi yalnızca bir tek alt gruba yerleştirmeye çalışmak, sınıflandırma grupları ve alt grupları düzeylerinde daha sağlıklı sıklık dağılımlarının elde edilmesine neden olacaktır.

Journal üç aylıklarının başında tasnif edilen makalelerin kapsama alınan dergilere göre dökümleri bulunduğundan, net makale sayısını hesaplamak kolaydır. Dolayısıyla, zikredilen künye sayısının net makale sayısından aşağı yukarı % 50 - 60 daha fazla olduğu anlaşılmaktadır. Bu oran, inceleme döneminde oldukça stabil kalmıştır.

(2) Bkz. Atasagun (1983).

(3) Bu konuda bkz. Dener (1985), s. 1 v. d.

1.4. Bronfenbrenner, (yalnızca İngilizce makaleleri içeren ve yine bir künyenin birden fazla sınıflandırma grubunda yer alabildiği) Index of Economic Journals'dan yaptığı daha basit bir sayımın sonuçlarına dayanarak, Index sınıflandırma şablonundaki 23 kategori itibariyle konuların birbirlerine göre gelişmelerini izlemiş ve bazı genel yorumlarda bulunmuştur ⁽⁴⁾. Bizim elde ettiğimiz zaman serileri ise, yayın yılı esasının benimsenmesi, sayım işleminin çok daha yüksek bir ayrıntı düzeyinde gerçekleştirilmesi, kapsamın daha geniş olup İngilizce dışındaki makaleleri de içermesi gibi nedenlerle daha açıklayıcı gözlemlerin yapılmasına elverişlidir.

Derlemiş bulunduğumuz verilerin sağlayabileceği bulguları, şu şekilde ikiye ayırabiliriz:

1- Statik anlamda, temsili olabilecek nitelikteki zaman kesitlerini kullanarak, iktisat bilimi çalışma alanlarının göreceli ağırlıklarını saptamak.

2- Dinamik anlamda, altgrup zaman serilerini kullanarak, iktisat bilimi çalışma alanlarındaki göreceli yoğunlaşmaların değişimlerini saptamak.

Şüphesiz ki, eğer künyelerin birden fazla grupta kaydolmuş bulunmaları, Journal' da, onların aynıyla tekrarlanmaları suretiyle değil, atıf yapılarak gerçekleştirilseydi, yukarıdakilere ilaveten iktisat alanlarının kendi aralarındaki bağıntıları hakkında da bir takım ilginç gözlemlere varılabildi. Ancak mevcut durumda böyle bir incelemeye olanak tanıyacak bir ayıklama yapabilmek, tüm künyeleri bilgisayarda yeni bir "sort" işleminden geçirmekle mümkündür ki, bu da bizim için imkânsızdır.

1.5. Dinamik anlamdaki gözlemlere temel olacak veriler, iki haneli düzeyde hazırlanabilmiştir. Burada, sayımın üç haneli ayrıntıda düzenlenmesine mukabil zaman serilerinde iki haneli gruplardan öteye gidilmemesinin öngörülmesi, izlenen zaman sürecindeki kapsam değişiklikleriyle ilgilidir. Kısacası, üç haneli sınıflandırma aşamasına özgü serilerin değişik noktalarında, düzeltilmesi mümkün olmayan içerik farklılaşmaları mevcuttur. Diğer bir deyişle, 1969'dan bu yana Journal'ın sınıflandırma sisteminde bir taraftan, hiçbir açıklama getirilmeksizin (eski 3. hane gruplarının birkaçı ile kısmen çakıştığı intibasını veren) yeni alt sınıflar türetilmiş ve öte yandan, bazı eski gruplar da (konu kapsamaları diğer 3. hane grupları arasında tam anlaşılamayan şekillerde bölüştürülerek) ortadan kaldırılmıştır. Bu yetişmiyormuş gibi, bazen de, ("diğer" veya "genel" adı altında açılmış alt grup başlıkları bulunmakla beraber) belli sayıda makale, doğrudan doğruya iki ve hatta bir haneli üst grubun başlığı altında gösterilmiştir. Böylece ve diğer şekillerde oluşagelen sınıflandırma kargaşasını ve yarattığı sorunları, Atasağun ayrıntılarıyla anlatmıştır ⁽⁵⁾.

(4) Bkz. Bronfenbrenner (1966), s. 545 v. d.

(5) Özellikle bkz. Atasağun (1983), s. 3 v. d.

Aslında, yapılan sayımın sonuçları iki haneli düzeyde de istenilen gözlemlerin gerçekleştirilmesine müsait değildi. Başlangıçtaki 46 ikincil grup, azala arta serimizin sonunda 36'ya düşmüştür. Fakat (üç haneli grup tanımlarının da yardımıyla) yıllık veriler, 36 iki haneli grup çerçevesine agrağe edebilmektedir. Sonuçta, 1971'de kaldırılan "53: Sigortacılık" grubu makalelerinin 5 sayılı ana grubun alt sınıflarına nasıl dağıtıldığı saptanamadığından, 51, 52, 54, 55 grupları için 12, diğer iki haneli gruplar için ise 14 yıllık zaman serileri hesaplanabilmiştir.

1.6. "Statik" diye isimlendirilen kesit gözlemlerini, iki haneli ve bir haneli gruplar düzeyindeki künye sayılarının (bu mertebede süreklilik arzeden son 12 yıla özgü) toplamlarından hareket etmek suretiyle gerçekleştirmek mümkündür. Ancak, agregasyon seviyesi bu derece yüksek olunca bulgular, fazla birşey getirmeyebilir. Üç haneli düzeyde böyle bir düzenleme, olsa olsa, alt sınıflandırmanın fazla değışmediği son üç yıl için sözkonusudur.

Diğer taraftan son üç yılın toplamı, 41094 künyenin gruplara dağılımını vermektedir. Bu büyük sayıya ilişkin üç yıllık dağılım, toplam dağılımın birçok stabil özelliklerini yansıtaçağı varsayımı, "yeterince kuvvetli" görünmektedir. Çünkü, üç haneli seviyede yaptığımız basit karşılaştırmalar ve iki haneli zaman serileri ile gerçekleştirilebilecek testler, son üç yıla ait dağılımın, zaman serileri toplam dağılımının temsili bir örneği sayılabileceğini ortaya koymaktadır.

Öte yandan, bu genel stabilitenin bir tür ekstrem değerler testine karşı dahi "dayanıklı" çıktığı gözlenmektedir. Örneğin, (sonradan kaldırılan 53 sayılı olanı dahil) 37 iki haneli gruba ait zaman serilerinin minimum ve maksimumlarından oluşan iki kesit dağılımını, toplamlarını (Lewontin ve Felsenstein'in gösterdiği minimum hücre büyüklüklerini sağlayacak boyutta) standardize ederek karşılaştıralım (6). Bu durumda, Brandt - Snedecor formülüyle hesaplanan ampirik Ki-kare, 36 serbestlik derecesine ilişkin teorik değere nazaran her iki kesidin de aynı ana kütleyle ait olduğu hipotezini doğrulamaktadır (7). Elde edilen bulgu, sözkonusu stabilitenin mahiyeti hakkında bir fikir vermektedir.

1.7. Tablo II, dinamik gözlemler için düzenlenen zaman serilerini sunmaktadır. Tablo II'deki ikili grup kodlarının karşılıkları, Tablo I'dedir.

Son 3 yılın üç haneli düzeydeki toplamalarını veren tablo çok yer kaplayacağından, ilgili künye sayıları, Tablo I'deki ayrıntı açıklamalarının aralarına ve aşağıdaki

(6) *Bunun için bkz. Lewontin, Felsenstein (1965), s. 19 v. d.*

(7) *Formül için, örneğin bkz. Kendall, Buckland (1971), s. 18.*

Tablo I
Journal of Economic Literature
Sınıflandırma sistemi (Son dönemlerin özeti)

- 0: Genel ekonomi, kuram, tarih, sistem
- 01: Genel ekonomi (311), ekonomi eğitimi (92)
- 02: Genel teori (86): Mikro (1309), makro (957), genel denge (259), refah teorisi (561), sosyal tercih (513), belirlilik-belirsizlik (285), merkezi planlama (193)
- 03: İktisadi düşünce tarihi (659), metod (132)
- 04: İktisat tarihi: Genel (74), Yeniçağ Öncesi (22), Kuzey Amerika (339), Avrupa (398), Asya (77), Afrika (14), Latin Amerika (18), Okyanusya (30)
- 05: Sistemler (26): Kapitalizm (240), Sosyalizm (163), Karşılaştırmalı (33)
- 1: Büyüme, kalkınma, planlama, dalgalanmalar
- 11: Modeller: Büyüme (164), kalkınma (434); planlama (319), harp ekonomisi (88)
- 12: Ülke çalışmaları: Kalkınmakta olanlar (487), Kalkınmışlar (157), Merkezi planlama ekonomileri (72), karşılaştırma (65)
- 13: Dalgalanmalar (188), öngörü ve modelleri (374), stabilizasyon (503), enflasyon-deflasyon (783)
- 2: Kantitatif yöntemler ve veriler
- 21: Model ve yöntemler: Ekonometrik ve istatistiksel (838), matematiksel (141); Modellerin yapı, analiz ve kullanımı (112), bilgisayar programları (26)
- 22: İktisadi ve sosyal veriler ve analiz (52): Milli muhasebe (431), girdi-çıkıtı (89), mali hesaplar (30), sosyal göstergeler (48), ulusal bilançolar (52), üretkenlik ve büyüme (243), fiyat (201), bölgesel veri (25), mikro veri (6)
- 3: Para ve maliye teorisi ve mali kuramlar
- 31: Parasal ve finansal teori ve politika (1390) : genelde (55); ticaret bankacılığı (542), sermaye piyasası (1188), mali araçlar (122), kredi (196)
- 32: Maliye: Genel (58), teori ve politika (768); devlet harcama ve bütçesi (212), vergi ve sübvansiyon (869), mahalli idareler (398), uluslararası (94)
- 4: Uluslararası iktisat (44)
- 41: Kuram (388)
- 42: Uluslararası ticari ilişkiler (677), ticari politika (345), ekonomik entegrasyon (206), genelde (29)
- 43: Ödemeler dengesi, denkleştirme, döviz kurları (855), parasal düzenlemeler (265), genelde (18)
- 44: Uluslararası yatırım ve sermaye piyasaları (155), ticaret (443), dış yardım (139)
- 5: Yönetim, işletme finansmanı, pazarlama, muhasebe (7)

- 51 : Örgüt ve karar kuramı (126), işletme ekonomisi (134), işletme ve kamu yönetimi (203), firma amaçları (107)
- 52 : Finansman (370), yatırım (285), genelde (26)
- 53 : Sigortacılık
- 54 : Pazarlama ve reklamcılık (249)
- 55 : Muhasebe (525)
- 6 : Endüstriyel organizasyon, teknik değişim, sektör çalışmaları
- 61 : Endüstriyel örgütlenme: pazar yapısı ve stratejiler (589), tekelleşme ve rekabet politikaları (187), kamu hizmetleri (316), kamu kuruluşları (76), ulaştırma ekonomisi (257), sanayi politikası (27)
- 62 : Teknik değişim, yenilikler, araştırma-geliştirme (504)
- 63 : Sektör çalışmaları (139); imalat (802), madencilik (238), nakliyecilik (56), inşaat (37), hizmetler (530), kâr amacı gütmeyen kuruluşlar (47)
- 64 : İktisadi Kapasite (36)
- 7 : Tarım, doğal kaynaklar
- 71 : Tarım (149); arz ve talep (389), gözlem ve tahminler (72), politika (311), finansman (62), pazarlama (168), işletme ve dağıtım (284), toprak kullanımı ve reformu (232); kırsal ekonomi (212)
- 72 : Doğal kaynaklar (418), çevre kirliliği ve koruması (356), enerji (557), genelde (3)
- 73 : İktisadi coğrafya (60)
- 8 : İnsangücü, emek, nüfus
- 81 : İnsangücü geliştirme ve eğitim (73), meslekler (133), işgücü (241)
- 82 : Emek pazarları: kuram (720), ücret, istihdam (1153), demografik özellikler (198); üretkenlik (161), işçi göçü (162), çalışma politikası (238), genelde (1)
- 83 : Sendikalar (265), toplu sözleşme (186) işçi - işveren ilişkisi (173) genelde (16)
- 84 : Demografik iktisat (768)
- 85 : İnsan sermayesi (167)
- 9 : Refah programları, tüketim, kent ve bölge ekonomileri
- 91 : Refah programları (128), eğitim ekonomisi (337), sağlık ekonomisi (401), sosyal güvenlik (191), azınlıklar ve ırkçılık (116), suç işleme (112), yaşlılık (27), genelde (29)
- 92 : Tüketici ekonomisi, yaşam düzey ve standardı (795)
- 93 : Kentsel ekonomi (59), kent ulaşımı (94), konut (370), kamu politikaları (364)
- 94 : Bölge Ekonomisi (672)

NOT : Parantez içindeki sayılar, 1980-1982 künye sayılarının toplamıdır.

TABLO II

İki Haneli Konu Gruplarına Göre Sayılmış Makale Sayısı
(Journal of Economic Literature)

Konu Grubu Kodları	1969	1970	1971	1972	1973	1974	1975	1976	1977	1978	1979	1980	1981	1982
010	52	74	115	145	117	122	152	88	111	169	111	155	126	122
020	639	747	769	876	867	1024	1001	992	1098	1075	1262	1392	1342	1425
030	163	152	151	162	162	160	179	147	251	251	221	238	257	296
040	208	245	251	274	256	238	292	248	343	288	283	304	327	343
050	234	199	130	141	163	153	149	101	146	174	204	207	127	128
110	496	382	349	375	422	373	336	267	268	294	339	377	310	318
120	376	392	262	276	265	407	254	248	249	360	284	246	183	204
130	266	211	360	328	415	452	444	518	509	485	633	619	637	595
210	282	323	247	344	355	372	269	325	310	410	393	386	366	365
220	282	192	172	212	248	237	295	249	344	364	389	401	366	410
310	577	646	642	723	778	796	829	809	966	934	1019	1162	1033	1298
320	519	435	430	521	576	542	641	572	604	621	741	785	793	821
410	119	143	130	133	141	152	150	136	131	112	152	127	133	143
420	359	231	208	220	325	275	247	224	292	339	375	392	449	412
430	224	184	183	242	259	241	240	299	325	359	359	358	376	404
440	161	182	146	169	223	199	176	166	203	188	207	189	213	217
510	273	291	185	178	241	247	267	207	238	207	214	181	203	186
520	175	208	174	164	209	224	208	212	265	274	248	238	227	216
530	76	48	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
540	185	169	110	139	143	120	92	129	143	80	124	104	67	78
550	157	123	95	101	97	131	151	151	151	169	163	179	185	161
610	345	336	382	324	364	419	356	353	339	369	470	450	508	474
620	142	124	80	114	96	121	96	94	113	123	138	164	186	154
630	271	296	364	382	443	436	408	353	418	425	529	661	572	616
640	6	11	6	9	5	8	10	19	14	26	24	10	13	13
710	430	496	470	438	460	479	450	474	500	553	704	711	615	558
720	75	126	174	204	184	223	268	234	300	351	381	441	474	419
730	21	15	17	21	15	27	36	40	57	11	17	14	22	24
810	174	167	179	131	153	131	132	99	114	110	135	158	158	131
820	397	444	457	503	580	534	674	666	678	736	786	952	828	852
830	174	115	101	122	118	138	173	144	156	155	166	224	194	223
840	139	71	73	84	132	149	141	150	230	252	270	257	235	278
850	31	63	65	70	63	90	95	86	70	59	75	66	46	55
910	301	294	294	312	401	369	329	332	384	400	479	560	547	524
920	143	126	148	162	153	176	176	148	183	217	260	297	355	243
930	155	163	189	202	258	182	217	206	233	346	287	314	286	287
940	230	184	212	192	302	209	227	189	197	209	202	270	192	210

sonuçların alınmasına yarar sağlamış bulunduğu ölçüde (parantez içinde) serpiştirilmiştir. Eğer bir haneli başlığın yanında da rakam varsa, bu, doğrudan doğruya onun altında zikredilmiş makale sayısını verir. Tabii iki haneli başlığın altında yalnızca bir adet üç haneli grup varsa, ya da üç haneli grup adları iki haneli başlığın içeriğini tamamen yansıtıyorsa, tekrarlardan kaçınılmıştır. Bundan başka, verilen hiçbir sayısal değerin de kısmi toplam anlamı taşımadığını vurgulamak gerekir.

Yeri gelmişken, ileride bahsedeceğimiz dinamik yaklaşımda, Tablo II'deki rakamlar yerine onların genel toplama olan oranlarının ve ayrıca iki haneli serilerin bir haneli gruplardaki grup içi oranlarının kullanılacağını şimdiden belirtelim!

2. GÖZLEMLER: KONULARARASI KESİT

2.1. Tablo I'deki son üç yılın makale sayısı çoklukları, bir iktisadi bilimciye birçok yorum tarzı ilham edebilir. Bunun ötesinde, (tek haneli gruplara ilişkin fazla anlamlı olmayan rakamlardan dahi kolayca anlaşılabilceği üzere) sayımın yapıldığı yıllarda dünya kamuoyunda aktüelleşen iktisadi konuların, bilimsel dergi literatürünü de kendi paralelinde etkilediği hemen izlenmektedir. Böylece, ("genel ekonomi" adı verilen ve kendi içerisinde heterojen bir kapsama sahip olan ilk bir haneli grubu şimdilik bir tarafa bırakırsak) hakkında en çok bilimsel makale üretilmiş bulunan ana konu, para ve maliyedir. Alt gruplara bakıldığında ise, para ekonomisine ilginin daha fazla olduğunu görmekteyiz.

Bu açıdan, finansal müesseseler ve özellikle sermaye piyasası hakkında büyük sayıda inceleme ve araştırma yapılmıştır. Aynı çerçeve içerisinde, para teorileri ve politikası da ekonomik teori ve kısmi ekonomik politikaların en fazla yoğunlaşılan özel alanıdır.

Maliyeye gelince, bu konudaki en büyük ilgiyi vergileme ve sübvansiyon problemleri çekmektedir. Merkezi ve mahalli idare bütçelerinin sorunları, iktisatçılar için vergi konuları kadar cazip değildir.

2.2. Para teori ve politikası ile maliye teori ve politikasının para ve maliye kategorilerindeki özel konulara nazaran göreceli önemleri, arada bir benzerliğin bulunduğu izlenimini vermektedir. Sanki ekonominin kesimlerine özgü konuların özel mahiyette olan (örneğin, yukarıda belirtilen bütçeleme, vergi, kredilendirme, sermaye piyasası gibi) disiplinlerindeki çalışmalarla onların genel teori ve politikalarına ilişkin çalışmalar, sayıca belli oransal dengeleri korumaktadırlar. Tabii böyle bir savı kanıtlamak için ne sınıflandırma sistemindeki ayrıntı, ne ele alınan zaman serileri yeterlidir ve hatta ne de buradaki değerlendirme yaklaşımı uygundur. Fakat gözlemler, alt alanlarına göre sosyal politika, kalkınma, büyüme ve konjonktür teori ve politikaları, dış ticaret teori ve politikası, demografik ilişkilerle ilgili teori ve politikalar ve hatta tarım, hizmet ve sanayi sektörel politikaları hakkındaki künyelerin hacmi ile, bu konuların özel alanları

na dönük makalelerin hacmi arasında sayısal bir bağlantı bulunduğu şüphesini uyandırılmaktadır. Sanki özel alan çalışmaları, teori ve politika incelemelerine bir tür "verimler kanunu" ile bağımlı bir üstyapı oluşturmaktadır.

2.3. Para ve maliyeden sonra, iktisatçılar en çok bilimsel ürünü insan kaynakları hakkında vermektedirler. Bu kapsamda en sık işlenen konular, bir yandan ücretler ve istihdam ve öte taraftan da kuramsal ve yapısal açılardan iktisadi demografi ile emek piyasasıdır.

İnsan kaynakları incelemelerini esas alan tek haneli sınıf, yalnızca tasnif şemasındaki 8 sayılı grup değildir. Heterojen bir bünyeye sahip bulunan ve bir tür "kalıntı grubu" olarak görülebilecek 9. grup ta, kısmen (bir üretim faktörü olarak emeğin dayandığı) insan sermayesinin iyileştirilmesi yolundaki çabaların, ekonomik yönünü içermektedir. Sosyal güvenlik, eğitim ve sağlık ekonomisi gibi alanlar, orada yer almaktadırlar. Eğer biraz daha geniş bir anlayışla, örneğin refah ekonomisi ve sosyal programları da dahil edecek olursak, bu kez, diğer bazı üst grupların birtakım bileşenlerini de aynı kapsamda saymak gerekebilir.

Dolayısıyla, ilgili bütün üç haneli grupları gözden geçirip olabildiği kadarıyla yeni bir kategorileştirmeye gidersek, ortaya çıkan tablo, aşağı yukarı şudur: Dünya iktisatçıları, emeğin üretkenliği, devletin işgücü politikası, işçi-işveren ilişkileri, işçi göçü problemleri nisbeten az ilgilendirmektedir. Çeşitli iktisat dışı yönleri bulunan, sendika, toplu sözleşme ve sosyal güvenlik konularının da ağırlıkları, burada fazla değildir. Diğer taraftan, işgücünün niteliğine yönelik çalışmalar bir hayli olmakla birlikte, bu yöneliş, mesleklere, insangücünün yapısına ve hizmetçi eğitime özgü ölçüm, karşılaştırma ve standardlaştırma çalışmalarından ziyade anlaşılın, daha geneldeki birtakım kuramsal ve uygulamaya dönük temellerin tartışılması istikametindedir.

2.4. Sektör düzeyinde en büyük önem, tarım ekonomisine verilmektedir. İzlendiği üzere tarım sektörü, imalat sanayii, madencilik, ulaştırma, inşaat, hizmetler, enerji, konut gibi diğerlerine nazaran hakkında daha fazla iktisadi yazı yazılan bir faaliyet koludur. Tarım alanında asıl ilgi çeken hususlar ise, politika, pazar yapıları ve pazarlama, üretimde yüksek randıman ve arazi kullanımı gibi konulardır. Belki zannedilenin aksine olarak, tarımsal tahminler ve tarıma dönük finansman olanakları hakkındaki çalışmalar, o kadar fazla değildir.

Aynı çerçeve içerisinde diğer sektörel çalışmaların göreceli yoğunluklarını gözden geçirirsek, imalat sanayii başta gelmektedir. Doğal kaynaklar ve madencilik, hizmetler ve enerji sektörlerinin durumu ve sorunları da iktisatçıları oldukça uğraştırmaktadır.

Bundan başka, sektör çalışmalarının (teknolojik değişim, ulaştırma ekonomisi gibi) kuramsal tabanını oluşturan dallara gösterilen ilginin de aşağı yukarı aynı boyut-

larda olduğu izlenmektedir. Öte yandan, inşaat sanayii gibi bazı diğer ekonomik faaliyetlere özgü endüstri çalışmaları, iktisatçıları göreceli olarak daha az meşgul etmektedir.

2.5. Sektörel faaliyetler bütününe bir de pazar yapısı, karar teorisi, işletme yönetimi, firma türleri ve devlet hizmeti ve müdahaleciliği yönlerinden bakmak mümkündür. Bu konuların ekonomik kurumlarla ve sektöriçi örgütlenmeyle ilgili olanları, endüstri araştırmalarıyla birlikte aynı tek haneli grupta sınıflandırılmıştır. Dolayısıyla, "bir işletmenin işlevleri" olarak bilinen yönetim, finansman, pazarlama ve muhasebe, ayrı bir tek haneli kategoride belirtilmiştir.

Görüldüğü üzere, kamu hizmetlerinin ve sektörler çerçevesindeki kamu harcamalarının ekonomi bilimsel literatüründe oldukça sık yer almasına mukabil, kamu iktisadi teşebbüslerinin sorunları, fazla işlenen konulardan değildir. Buna mukabil, piyasa yapısı ve piyasaların düzenlenmesinde güdülen devlet politikaları, göreceli olarak önem atfedilen çalışma alanlarındandır.

2.6. İşletmeciliğin ana temalarına ilişkin yazıların toplandığı 5 sayılı grupta diğer tek haneli gruplarla karşılaştırıldığında en az sayıda makalenin yer alması, şaşırtıcı sayılmamalıdır. Bunun, herhalde bellibaşlı iki nedeni vardır: Önce, O tek haneli grubundaki (örneğin, mikroekonomi ve belirsizlik gibi) bazı konulardaki makalelerin bir kısmı da, dolaylı olarak 5. ana grubun alanlarıyla ilintilidir. Sınıflandırma sistemindeki temel mantık çerçevesinde, bunların çoğunun yalnızca bir kez, genel bir kategori olan O grubunda kaydedilmiş bulunmalarını bir iktisatçı, kendine has bakış açısıyla doğal bulacaktır. Fakat böylece, örneğin 5. ana gruptaki yönetim ekonomisi, firma amaçları gibi alt gruplar, iktisatçı gözüyle onlara biçilen dar kapsamları yansıtmakta olduklarından, muhtemelen o konulardaki çalışmaların asıl boyutlarını aksettirmemektedirler.

İkinci olarak, işletmecilik esas itibariyle bir ekonomik bilimdir ama, interdisipliner yönü de oldukça ağır basmakta ve ilgili makalelerin bir kısmı Journal'ın envanterinde yer almayan dergilerde (örneğin endüstri mühendisliği dergilerinde) yayınlanmaktadır. O bakımdan, iktisatçıyı doğrudan ilgilendiren işletmecilik konularının ağırlıkları da, herhalde gözlenen ölçüleri geçmemektedir. Nitekim dikkat edilirse, (iktisatçı ilgisinin daha fazla olacağı tahmin edilebilen) yatırım ve finansman grubunda makale sayısı kabarık ve buna mukabil, yönetim alt dallarında düşüktür.

2.7. Haklarında birkaç söz sarfettiğimiz gruplara ait makalelerden ne kadarının kırsal, kentsel ve bölgesel ekonomi problemlerini hedef aldığını söylemeye imkan yoktur. Ancak, ikinci ve üçüncül referansların (yukarıda işaret edildiği üzere) yüksek oranda kullanıldığını hesaba katıp, kırsal, kentsel ve bölgesel ekonomilere ait özel başlıklar altında toplanmış künyelerin, o konulardaki makale sayılarının doğruya yakın birer göstergesini verdiğini düşünebiliriz. Aynı durum, diğer bir özel grup olan "tüketici ekonomisi" alt başlığı için de varsayılabilir.

Yine de, tüketici, bölge ve kent ekonomileri için yazılmış makale sayılarının, ayrı ayrı, toplam künyelerinin yalnızca % 1-2'si büyüklüğünde olmaları, biraz yadırgatıcıdır.

Diğer taraftan, kentsel ekonominin kırsal ekonomiye nazaran iktisatçılara daha cazip bir uğraş olarak görüldüğünü rahatça söyleyebiliriz. Bunun nedeni herhalde, incelenen kentsel sorun ve ilişkilerin daha karmaşık olmasında yatmaktadır. Nitekim, kırsal ekonomi üç haneli düzeyde yer alırken, kentsel ekonomi iki haneli olarak sınıflandırılmakta ve (ilgili sorun boyutlarının başlıbaşına birer disiplin olmaya yönelttiği) şehir ulaştırması ve konut ekonomisi gibi üç haneli alt gruplara bölünmektedir.

2.8. Sınıflandırma sisteminde yukarıda bahsedilenlerin dışında kalanlara bir baksak, önce, uluslararası iktisadın oldukça ağırlıklı bir yere sahip olduğunu görürüz. Bu çerçevede, klasik bir geleneği olan dış ticaret teorisi, güncel sorunlara nazaran artık daha az işlenmektedir. Hakkında en çok yazılan konular, ödemeler dengesi, döviz kurları ve ticaret ilişkileridir. İlginç olarak, kamuoylarında büyük gürültü koparan iktisadi entegrasyon ve uluslararası parasal düzenlemelerin üzerinde göreceli olarak az bilimsel makale vardır. Hele ekonomik yardım ve uluslararası sermaye piyasaları çok daha az ilgi çekmektedir.

Tabii bunları söylerken, dünya çapında az ilgilendiği farkedilen bu konuların, bölgelerin uluslararası ekonomik sorun biçimlerine göre bazı ülkelerin iktisadi literatüründe daha değişik bir öneme sahip olabilecekleri, akılda tutulmalıdır. Ne var ki, Journal'da indekslenen şöhretli dergilere sözkonusu ülkelerden gelen veya kabul edilen makale sayısı azsa, böyle sonuçlar pekâlâ doğabilir. Eğer uluslararası çalışmaları geliştirdikleri ülkelere göre tasnifleyen bir tablo yapılabilsen, muhtemelen, yöresel iktisadi sorunlar hakkında yazılan bilimsel makalelerin, o konulardaki toplamlara oranının, etkilenen nüfusun dünya nüfusu içindeki oranına nazaran orantılı bir şekilde dağılmadığı görülecekti. Hatta böylesine bir stabil orantı, kıstas olarak "yöresel kişi başına gelir" gibi göstergeler ele alınsaydı dahi, yine elde edilemeyecekti. Çünkü iktisat öğretisinin dünya bölgelerine göre gelişmişliğinin, yörelerdeki bilimsel uğraş geleneklerinden milletlerin iktisadi sorunlara bakış perspektiflerine kadar daha birçok belirleyicisi vardır. Küçülen dünya hernekadar bölgesel sorunları, hem global etkileri yönünden, hem de gelişen yeni bir "ortak dünya" anlayışı sebebiyle evrensel ilgi alanlarının kapsamına sokuveriyorsa da, böyle değişimlerin bugün varmış olduğu aşamaları çok abartmamak gerektiğini, Journal'daki makalelerin sayım sonuçları yer yer hissettirmektedir.

2.9. Büyüme, kalkınma, konjonktür ve planlama gibi Dünya Savaşları döneminin modern bakış açıları getirdiği konular, sınıflandırma sisteminde ayrı bir tek haneli grupta yer almıştır. Makro-ekonomik çalışmalara temel teşkil eden verilerin toplanması, düzenlenmesi ve analizine ilişkin makaleler de başka bir yerde kümelenmiştir. Genel makroekonomik yazılar ve denge kuramı gibi ilintili konuların bir kısmı ise, 9. ana gruba benzer bir işlevi olan O heterojen grubunda gösterilmiştir. Nihayet, ayrı olarak sınıflan-

dirılan ekonometrik metod ve modellerin önemli bir kısmı, herhalde, yine sayılan bu alanlara ilişkin katkılar getirmektedir.

Anlaşıldığına göre, uygulamalı araştırmalara veri tabanı sağlayacak çalışmaların ikincil referansları azdır; metod ve modellere dönük ikincil referanslar ise, oldukça yoğundur. Bu durumda, büyüme, kalkınma, konjonktür ve planlama ana grubunun aynı konulardaki kantitatif metod çalışmalarını da önemli ölçüde içermesi beklenebilir. Demek ki, 1 sayılı ana grubun kapsamındaki konuların göreceli ağırlıkları, ikincil ve sair referans verme işine Journal'da daha ayrıntılı bir biçimde yaklaşılsaydı bile, fazla değişmeyecekti.

O halde, burada iktisatçıların dikkatini çeken en önemli problemin enflasyon olduğu söylenebilir. Bununla bağıntılı şekilde, iktisadi öngörü modellerine ve stabilizasyon teori ve politikalarına da önem verilmektedir. Ayrıca, (aynı tür sorunların uzun vade yaklaşımlarını da içermesi gereken) iktisadi kalkınma konusu, bir çalışma alanı olarak makale yazarlarına oldukça cazip görünmektedir. Diğer taraftan, konjonktürel dalgalanmaların ve teori ve politikasıyla birlikte planlamanın üzerinde daha az durulmaktadır.

2.10. Görüleceği üzere, üç haneli düzeydeki kaba gözlemlerde daha ileriye gitmek için çabalamak doğru değildir; aksi halde, yapılabilecek yorumların spekülatif yönü oldukça ağır basacaktır. Ancak Perlman, Journal'ın sınıflandırma sisteminde dördüncü haneye inilen bir çalışma yapılmış olduğunu belirtmektedir (8). Bu haberin 12 yıl önce verilmesine karşın, ne Journal'da 4. hane gruplarına göre bir makale tasnifi sözkonusu olmuştur, ne de değinilen sınıflandırma şablonu elimize geçmiştir. Verilen bilgiye göre, 4. hanede toplam 350 civarında alt grup mevcuttur. Bugünkü durumda, iki haneli grup sayısının tek haneli gruplara olan oranı 3,5, üç haneli grup sayısının iki haneli gruplara olan oranı da yaklaşık 4'tür. Dört haneli grupların üç haneli gruplara olan oranı da, bu bilgiye göre yaklaşık 2,5 demektir. O halde, bu sistemde bir beş haneli tasnif çok problem yaratacaktır ve son durak, dört haneli gruptaymış gibi görünmektedir.

Eğer makaleler dört haneli bir sınıflandırma sistemine göre tasnif edilselerdi, onun, bizim yaklaşım tarzımıza getirebileceği açıklayıcı katkı, ne ölçüde olurdu? Bu, bilinemez! Ancak, 10 birinci, 36 ikinci ve 144 üçüncü hane makale sayılarında oluşan dağılımlar birbirleriyle benzerlikleri yönünden karşılaştırıldıklarında, benzemez oldukları anlaşılmaktadır. Çünkü, dağılımların varyasyon katsayılarının farkına ilişkin z ampirik değerleri, % 99'un da çok üstünde bir olasılıkla, anlamlı sonuçlara işaret etmektedir. Diğer bir deyişle, dağılımlararası benzerlik derecesinin bir göstergesi olabilecek varyas-

---

(8) Bkz. Perlman (1973), s. 898.

yon katsayıları arasındaki farklar, önemli çıkmaktadır ⁽⁹⁾. Oysa ki, dağılımların benzeşliklerinin kanıtlanması, çok dolaylı da olsa, bir bakıma, yeni bir ayrıntı düzeyinin bir öncekine nazaran önceden kestirilemeyen açıklamaları sağlaması ihtimalinin (bu sınıflandırma sisteminin tasarım yapısı açısından) daha büyük olabileceğini akla getirmektedir.

2.11. Gruplara ilişkin çokluklar, iktisadın öznel inceleme alanları dışındaki kıstaslara göre taranıp, mümkün olabildiğince karşılaştırılsa, ilk nazarda şu bulgular elde edilmektedir:

1- Uygulamalar için ekonomik ve sosyal veri tabanları üretmeye dönük çalışmalar, en fazla milli muhasebe konusunda toplanmıştır. Üretkenlik ve fiyatlarla ilgili istatistiklerin türetilmesi ve analizi üzerinde de oldukça uğraş verilmektedir. Buna karşın, (girdi-çıktı analizi verileri dahil) diğer konulardaki istatistik türetme çabaları, göreceli olarak nadir sayılabilir.

2- İktisatta kullanılan matematiksel ve ekonometrik modellere ilişkin metodolojik çalışmalar, felsefe ve davranış bilimleri gibi iktisadi düşüncenin temeline dönük hususlardan hareket eden genel metodoloji çalışmalarının aşağı yukarı iki mislidir. Kantitatif model ve yöntem oluşturmaya yönelik kuramsal çalışmalar da bunlarla ilgili metodolojik yaklaşımların aşağı yukarı 4 misli miktarındadır.

3- Journal'ın envanterine giren dergilerde doğrudan doğruya iktisadi sistemleri tartışan yazılar, inceleme dönemindeki toplam yazıların % 1'ini dahi bulmamakta ve bu husustaki ilgi yoğunluğu birçok alt grubun simgelediği çeşitli konuların çok gerisinde seyretmektedir. Hele mukayeseli iktisadi sistemlere ilişkin çalışmalar, fevkalade azdır.

Popüler ekonomik literatürdeki durum nedir, bilmiyoruz; ama farklı bile olsa, elbette ki, bilimsel dergi literatürünün daima popüler yazı tercihlerine paralel yoğunlaşmalar göstermesi beklenemez. Belki de, gözlenen bu durum, bilinenlere yeni katkılar getirici düşünceleri üretebilmenin zorluğundan kaynaklanmaktadır.

4- İktisat tarihi ve iktisadi düşünce tarihi hakkındaki yazı sayıları, aşağı yukarı aynı boyutlardadır. Avrupa ve Kuzey Amerika'ya ilişkin iktisat tarihi çalışmaları ise, (Journal'ın indekslediği makalelerde) dünyadaki diğer ülkelerinkinin 4 misli civarındadır.

Diğer taraftan, iktisadi coğrafya konusunda, iktisat tarihinin onda biri kadar bile

---

(9) *Sözkonusu test için bkz. Sachs (1972), s. 216.*

makale yazılmamıştır. Ayrıca, pedagojinin hızla geliştiği iddia edilen yeni dallarından biri olan "İktisat eğitimi" üzerine de (en azından Journal'ın bünyesinde toparlanan dergilerde) henüz, göreceli olarak fazla bilimsel çalışma yapılmadığı gözlenmektedir.

5- Son olarak, kalkınmış ülkeler hakkındaki araştırmaların, hemen her alanda, kalkınmakta olan ülkelere dönük araştırmalara nazaran daha fazla olduğu izlenimi edinilmektedir. "Kalkınma ve büyüme" ana grubunda kalkınmakta olan ülke çalışmalarının kalkınmış ülke çalışmalarına nazaran daha çok oluşu, o konuda tartışmaya açık büyük sorunların ve cazip modelleme olanaklarının bulunmasındandır. Bütün alt gruplar incelendiğinde ortaya çıkan tablo aksinedir ve bu da beklenmeyen bir çok sonuç sayılmamalıdır.

3. GÖZLEMLER: ZAMAN SERİLERİ

3.1. Yukarıdaki statik anlamlı gözlemlerde daha başka arayışlara girmek ve örneğin, salt kuramsal makalelerin yaklaşık oranını saptamak gibi ilginç olabilecek sonuçları yakalamaya uğraşmak, kanımızca, eldeki verilerin ayrıntı düzeyi gözönüne alınırsa, pek kolay değildir. Bu nedenle, son üç yılın oluşturduğu kesite ilişkin gözlemleri noktalayarak, başta belirttiğimiz diğer amaca, yani iki haneli düzeyde 14 (veya 12) yıllık künye sayısı zaman serilerindeki değişimlerin izlenmesine dönelim!

Herşeyden önce, eldeki zaman serisi uzunluklarının, iktisadın alt konuları arasındaki araştırma tercihlerinin değişim dinamiklerini tam olarak yansıtamayacak kadar kısa oldukları açıktır. Belki bilimsel katkı patlaması veya sürekli ilgi sönümü olan bazı ikili gruplarda bu süre, birtakım anlamlı trendlerin izlenebilmesi için yeterli olabilir. O halde, dinamik yaklaşımımızın bulgularından kapsamlı sonuçlar beklenmemelidir. Nitekim Atasığun da, yaptığı basit trend arama denemelerinde belirgin neticeler elde edememiştir ⁽¹⁰⁾.

Tabii yıllık künye sayısı zaman serilerine özgü trend araması, belli bir alt konudaki makale sayısının değişimini aksettirebilir ama, bu değişimin genel toplam ve tek haneli grup toplamı içerisindeki eğilimini yansıtmayacaktır. O nedenle, yukarıda açıklandığı üzere Tablo II'deki rakamlar değil, onların grupiçi ve gruplararası oranları kullanılmıştır. Böylece, iki haneli verilerle 36 grupiçi oranlı, 36 toplama oranlı ve ayrıca tek haneli verilerle de 10 toplama oranlı zaman serileri ile istenilen tanımdaki trendler aranmıştır.

Değinilen incelemeyi yaparken parametrik olmayan testlerden istifade edilmiştir. Bir kere, zaman serileri oldukça kısadır. Sonra, parametrik metodlarda zımnî bir fonk-

---

(10) Kşz. Atasığun (1983), s. 20 v. d.

siyonel form postülasından kaçınmak, kolay değildir. Ayrıca, makale çift saymalarına özgü zaman noktaları bünyesindeki gruplararası dağılımların nasıl değiştiği kontrol dışıdır; dolayısıyla künye sayısından elde edilen oranların birbirleriyle ilişkileri, biraz ordinal ölçek verilerinin münasebetlerine benzer şekilde düşünülmelidir. Bundan başka, verilerin birer gösterge olarak kesinliği de, buraya kadar çeşitli vesilelerle ifade edildiği üzere, fazla abartılmamalıdır. O halde, bu koşullar altında trend aramanın parametrik yaklaşımlarla yapılması, önemli yanılığalar doğurabilirdi.

3.2 Parametrik olmayan testlerle iki haneli konu gruplarında trend olup olmadığını ararken, önce Cox-Stuart testi kullanılmıştır ⁽¹¹⁾. Bu testin uygulamasında zaman serileri, 14 yıllık veya 12 yıllık olduklarına göre, 7'şer veya 6'şar yıllık ikişer kısma ayrılmıştır. Seri parçaları farklarının işaret testi sonucunda elde edilen artılar toplamı, MacKinnon'un bu maksatla hazırladığı iki kuyruklu tablonun ilgili değerleriyle karşılaştırılarak, bir trendin bulunup bulunmadığı hipotezi sınanmıştır ⁽¹²⁾. Toplam künye sayılarının erimini gözönüne aldığımızda, virgülden sonra 3. hanede eşitliğini koruyan oranların özdeş sayılmasının testin randımanı açısından uygun olacağı düşünülmüş ve trend arama karşılaştırmaları, bu kıstası da gözönüne alarak gerçekleştirilmiştir.

Bundan sonra, Cox-Stuart testinin kabul edilebilir bir olasılıkla bir trendin varlığına işaret ettiği zaman serileri, bir de Wallis-Moore rassallık testine tabi tutulmuştur. Wallis-Moore testi, bir serinin ardışık verileri arasında büyüklük açısından yön değiştirme sayısını esas alarak, (kabaca ifade edecek olursak) o seriye ait verilerin tesadüfen o şekilde çıkıp çıkmadığını z testiyle sınamaktadır ⁽¹³⁾. Bu testin bizim için çekici tarafı, deyim yerindeyse, "iki yüzünün de keskin" oluşundadır. Böylece, çok fazla yön değiştirme, örneğin % 95 olasılıkla rassalığa işaret ettiği gibi çok az yön değiştirme de, yine aynı olasılıkla verilerin tesadüfi olduğunu belirtir. Dolayısıyla, Cox-Stuart testinin anlamlı bir trendin mevcut olduğunu ortaya koyduğu durumları Wallis-Moore testi ile denetleyince, testlerin kombine kullanımları "toptan test randımanını" bir hayli arttıracaktır.

3.3. Tablo III, trend araştırılan 82 adet zaman serisine ilişkin sonuçları özetlemektedir. Görüldüğü üzere, gruplararası bağlamda 11 iki haneli grupta % 95 olasılıkla ve 3 iki haneli grupta % 90 olasılıkla belirgin trend vardır. Dolayısıyla, değinilen sonuçta uygun bir şekilde, 3 alt grubundan ikisi anlamlı negatif trend gösteren 1 sayılı grupta % 95 olasılıkla negatif trend, iki alt grubundan biri pozitif trend gösteren 3 sayılı grupta % 95 olasılıkla pozitif trend, 4 alt grubundan ikisi negatif trend gösteren 5 sayılı grupta

(11) Testle ilgili kısa bilgi için bkz. Dener (1984), s. 72 v. d.

(12) Bkz. MacKinnon (1964), s. 937 v.d.

(13) Bu teste ilişkin ampirik z formülü ve uygulama şekli için bkz. Bradley (1968), s. 278 v. d.

Tablo III
Gruplararası ve Grupiçi Künye Sayısı Oranlarının Zaman
Serilerinde Trendler (Bir ve iki haneli gruplar)

Grup kodu	Trendin anlamlılığı ve yönü		Grup kodu	Trendin anlamlılığı ve yönü	
	Gruplar- arası	Grupiçi		Gruplar- arası	Grupiçi
0	Yok	...	6	Yok	...
01	Yok	Yok	61	Yok	Yok
02	+ (% 95)	+ (% 95)	62	Yok	Yok
03	Yok	Yok	63	Yok	Yok
04	Yok	Yok	64	+ (% 90)	Yok
05	- (% 95)	Yok	7	+ (% 95)	...
1	- (% 95)	...	71	Yok	- (% 95)
11	- (% 95)	- (% 95)	72	+ (% 95)	+ (% 95)
12	- (% 95)	Yok	73	Yok	Yok
13	Yok	+ (% 95)	8	Yok	...
2	Yok	...	81	- (% 95)	- (% 95)
21	Yok	Yok	82	Yok	Yok
22	Yok	Yok	83	Yok	Yok
3	+ (% 95)	...	84	+ (% 95)	Yok
31	+ (% 95)	Yok	85	Yok	Yok
32	Yok	Yok	9	Yok	...
4	Yok	...	91	Yok	Yok
41	Yok	Yok	92	Yok	Yok
42	Yok	Yok	93	Yok	Yok
43	+ (% 95)	+ (% 95)	94	- (% 95)	- (% 95)
44	- (% 95)	Yok			
5	- (% 95)	...			
51	- (% 90)	Yok			
52	Yok	+ (% 95)			
54	- (% 90)	- (% 95)			
55	Yok	+ (% 95)			

Not : 53 sayılı grup, kalmıştır.

% 95 olasılıkla negatif trend, 3 alt grubundan biri pozitif trend gösteren 7 sayılı grupta da % 95 olasılıkla pozitif trend gözlenmiştir.

Grupiçi yaklaşımda ise, ilgili bir haneli gruplara nazaran 11 iki haneli grupta % 95 olasılıkla belirgin trend vardır. 6'sı pozitif ve 5'i de negatif eğilim göstermektedir. Hem genelde hem de grup içinde anlamlı trende sahip olan iki haneli grup sayısı 7'dir ve eğilimleri (beklentiyeye uygun olarak) aynı yönde çıkmıştır.

Diğer taraftan, Wallis-Moore testi sonuçları, açıklanan bulguları % 95 anlamlılık düzeyinde tamamen doğrulamaktadır. Bu nedenle, Tablo III'te Wallis-Moore testine ilişkin yorumlar mevcut değildir.

Wallis-Moore testinin uygulama şartlarını ağırlaştırsak dahi, sözkonusu doğrulama değişmemektedir. Örneğin, virgülden sonra 3. hanede eşit çıkan oranların sağ ve solunda aynı türden eğilim (yani ya artış ya da azalış) varsa, bu eşitliği de yine aynı türden bir değişim olarak varsaymak suretiyle, yön değiştirme sayısını minimuma indirebiliriz. Böyle bir zorlama bile, Wallis-Moore sonuçlarının Cox-Stuart testi yoluyla saptanan trendleri uygun anlamlılık düzeylerinde destekleyişini değiştirememektedir.

3.4. Tablo III'teki belirgin trend bulgularını, ekonominin konu ilişkileri çerçevesinde değerlendirirsek, elde edilen izlenim, şudur: 14 yıllık inceleme döneminde, iktisat kuramının hem tüm iktisadi makaleler, hem de "genel iktisat" alanı içerisindeki ağırlıkları artmıştır. Aynı şekilde, ödemeler dengesi ve uluslararası finansman, genelde ve tarım üst grubu içerisinde önem kazanmıştır.

Tam tersine ve belki de beklentilerin aksine, iktisadi büyüme, kalkınma ve planlama, hem ana grubunun ve hem de genel toplam içerisinde önem yitirmektedir. Aynı durum, insangücü, emek ve nüfus ana grubu içinde yeralan insangücü arzı, dağılımı ve eğitimi bakımından da geçerlidir. İşletme konuları ana grubundaki pazarlama iki haneli alt grubu, 12 yıllık bir sürede, yine genelde ve grup içinde azalma eğilimi göstermektedir. 9. ana gruptaki bölgesel ekonomi, aynı tarzda ilgi kaybetmektedir. Eğer Dewey sınıflandırmasına göre tasnif edilen Türkiye Makaleler Bibliyografyası, bu sistemin ikincil gruplarından öteye giden bir ayrıntıda düzenlenmiş olsaydı, yukarıda sözü edilen alt grupların Türkiye'nin bilimsel ekonomi yazıları içerisindeki yerinin araştırılması mümkün olabilirdi. Çünkü, Journal'ın sınıflandırma düzeni ile Dewey'ininki arasında köprü kurabilecek bir karşılaştırma şablonu elde edebilmek, kanımızca olanaklıdır ⁽¹⁴⁾. Dolayısıyla Makaleler Bibliyografyamızın hazırlanış biçimi elverişli, ortaya, bizim bulgula-

(14) Bunun için kısz. Dewey (1962), s. 89 v. d.

rımızla karşılaştırılabilecek ilginç sonuçlar konulabilir.

3.5. Yukarıda çizilen tablo çerçevesinde, genelde değilde yalnızca grupları içerisinde anlamlı artış trendi gösteren iki haneli alanlar, enflasyon, iktisadi dalgalanmalar ve öngörü, işletme yatırım ve finansmanı ve muhasebedir. Ana grubu içinde azalış belirten tek konu ise, kesit gözleminde henüz en ağırlıklı sektörel grup olma özelliğini koruduğuna tanık olduğumuz tarımdır.

Sadece genel künye sayısına oranla % 95 olasılıkla anlamlı artış eğilimi bulunan iki haneli gruplar, para teorisi ve parasal kuruluşlar ile iktisadi demografidir. % 90 olasılıkla artış gösteren konu ise, (aslında, hakkında yıllar itibariyle tek tük eser verildiği anlaşılan) iktisadi kapasitedir.

Genel künye sayısına göre azalış eğilimi gösteren iki haneli gruplara gelince, bunlar, % 95 olasılıkla iktisadi sistemler, kalkınma ve büyüme ile ilgili ampirik çalışmalar, uluslararası yatırımlar ve dış yardım ve % 90 olasılıkla da yönetim alt grubudur. Journal' da indekslenenler arasında gelişmiş ülke ekonomistlerinin makaleleri çok daha yoğun olduğuna göre, iktisadi araştırma tercihlerindeki bu değişimler, herhalde esas itibariyle onlara özgü eğilimleri yansıtmaktadırlar.

Son olarak, iktisadi çalışma alanları arasındaki ilgi kaymalarına tek haneli gruplar açısından bir nazar atfedersek, (alt grup hareketlerinden de anlaşılacağı üzere) çalışma sayısı genel toplama oranla artış trendi belirten alanlar, para ve maliye teori ve kurumları ile tarım ve doğal kaynaklardır. Tabii bu saptamayı yaparken, "tarım ve doğal kaynaklar" ana grubunun içerisinde, doğal kaynakların leyhine ve tarımın aleyhine bir yapı değişikliği oluştuğu da unutulmamalıdır.

Öte yandan, bir taraftan büyüme, kalkınma, planlama ve konjonktür ana grubunun ve diğer taraftan yönetim, finansman, pazarlama, muhasebe ana grubunun toplam içerisindeki payları, düşme eğilimleri göstermektedir. Şuna da işaret edelim ki, işletmeciliği ilgilendiren konulardaki düşme trendi, daha kısa bir zaman serisi çerçevesinde kanıtlanabilmiştir.

3.6. Yukarıdaki bölümlerde kısım kısım verilen (spekülatif mahiyette veya daha kesin gözlemler), yazımızı okuyan iktisatçıların iktisadi bilim literatürünü yıllarca karıştırmanın kendilerine verdiği deneyim ve yargılarla birleşince, onları, burada düşünülmemeyen daha nice sonuçlara vardırabilir. Daha ayrıntılı bir veri temeli ile, şu kapsamda izlenemeyecek bulgular da ortaya konulabilir.

Buradaki analitik yaklaşımlarımızın asıl amacı, (verdiğimiz şu basit örnekle) aynı konuda yapılabilecek daha derinlemesine çalışmalar vasıtasıyla iktisat biliminin gelişme istikametlerinin, tarihsel ve güncel perspektifler çerçevesinde ayrıntılı bir biçimde açık-

lanabileceğini vurgulamaktır. Tabii bizce asıl önemli olan, mümtaz iktisatçı Osman Okyar'a, böylesine bir konuda birşeyler yapmaya özenmiş olmakla, uygun bir armağan sunmaya çalışmaktır.

KAYNAKLAR

1. Atasagun, H.F. : "Ekonomi bilim dalı alanında yazılmış makaleler üzerine bir araştırma, 1969-1982", Basılmamış Mezuniyet Çalışması, Hacettepe Üniversitesi İşletme Bölümü, Ankara, 1983.
2. Bradley, J.V.: Distribution-free statistical tests, New Jersey, 1968.
3. Bronfenbrenner, M.: "Trends, cycles and fads in economic writing", American Economic Review, Papers and Proceedings, 1966, s. 538-552.
4. Dener, H.I.: "Gelir dağılımında dilimiçi eşitsizlik ve ortadireğin konumu hakkında", Hacettepe Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi, C.II, Sa. 3, s. 67-79, 1984.
5. Dener, H.I.: "Yayın yılı ve Türkiye Bibliyografyası'ndaki kayıt yılı üzerine," Türk Kütüphaneciler Derneği Bülteni, , C. XXXIV, Sa. 1, S. 1-7, 1985.
6. Dewey, M.: Dewey onlu tasnif ve relatif endeks (Çeviri edit.: N. Hızır, İ. Arçon), İstanbul, 1962.
7. Kendall, M.G.; W.R. Buckland: A dictionary of statistical terms, 3. bs., Edinburg, 1971.
8. Lewontin, R.C. ; J. Felsenstein: "The robustness of homogeneity tests in 2 x n tables", Biometrics, C. XXI, Sa. 1, 1965, s. 19-33.
9. MacKinnon, W.J.: "Table for both sign test and distribution-free confidence intervals of the median for sample sizes up to 1000", Journal of the American Statistical Association, C. LIX, 1964, S. 935 - 956.
10. Perlman, M.: "The editor's comment: On the classification of economic material," Journal of Economic Literature, C. XI, Sa. 4, 1973, S. 898-899.
11. Sachs, L.: Statistische Auswertungsmethoden, Berlin, 1972.

